

Stații meteorologice în viața particulară *

Acea „școală de dramaturgie” care se înfiripase la Cluj, în urmă cu zece-cinsprezece ani, în jurul Căminului Asociației scriitorilor și mai ales prin prezența iradiantă, activă și deseori tutelară a lui D. R. Popescu, a dat și continuă să producă autori de teatru; între aceștia îl putem număra pe Constantin Cubleşan, prezentat de colecția **Teatru comentat** a Editurii Eminescu, cu cinci piese, adică — dacă facem abstracție de textul **Te-am iubit...** Mi s-a părut... tipărit în culegerea **Dramaturgi clujeni contemporani**, Cluj, 1972 — cu tot ce a dat publicității sau, cum se spune de obicei, cu tot ce a jertfit pe altarul Taliei, până în prezent. Este vorba de **Provincialii**, **Recurs la Judecata de apoi**, **Ispita**, **Camera de hotel** și **Tre-cătearea**, comentate profesional de critici ardeleni (Ion Vlad, Mircea Braga, Maria Vodă Căpușan, Ion Cocora, Doina Modola, Valentin Tașcu, Mircea Ghițulescu, Kótfő József, Mircea Vaida) și ale căror personaje pot constitui, în premise, desigur, un univers integrator. Este acesta moralitatea în sine, problema echilibrului între etică și civic, sau mai degrabă descoperirea și accentuarea unei realități cu proteică valoare cauzală, în speță **viața particulară**, această necunoscută care stăpânește uneori atâtea reacții și, în ultimă

instanță, atâtea fenomene din viața socială? Am fi tentați să-i atribuim lui Constantin Cubleşan un asemenea concept, pornind de la perspectiva pe care scriitorul o lansează în relația dintre intimitatea vieții de familie și deciziile din sfera producției de bunuri materiale, eroii săi — care trebuie de pildă să declanșeze șarje de oțeluri aliate (inginerul Emilian Sava) sau să construiască orașe (arhitectul Tudor) — sunt supuși unui proces de „mutilare” în interiorul vieții particulare.

Desenul luminos și într-un fel publicitar al individului hotărât să se afirme în producție este întunecat cu răbdarea picăturii de apă de imperfecțiunea ecuației familiale. Destinul social — privit ca un drum ce urmează a fi parcurs — este dublat osmotic de climatul, cristalizat și el tot într-un destin, al vieții în familie.

În **Provincialii**, dar mai ales în **Ispita** și **Camera de hotel**, conflictul ireductibil din interiorul cuplului este exprimat plastic prin imaginea ulciorului fisurat, de care, chiar dacă te mai poți folosi, niciodată nu va mai fi ca nou. Respectivul proverb, păstrat la baza construcției dramatice și extras dintr-un arhaic fond moral țărănesc, nu pledează pentru conciliere; dramaturgia lui Constantin Cubleşan este, în această direcție, o pledoarie pentru curajul de a lua viața de la început. Este profesată aici o utopie a

* Constantin Cubleşan, *Teme provinciale*, Editura Eminescu, 1987.

purității sinelui, fără nici un substrat religios, filtrat mai degrabă din fondul păgîn ardelenesc. Pe acest fir trebuie să ne explicăm absența **happy-end**-ului la acest autor dramatic. Inginerul Emilian Sava se va despărți de soția sa, Smara, mulțindu-se și într-un alt loc de muncă, o întreprindere nouă care semnifică și ea un proaspăt început, nu numai pentru că descoperă că toată cariera sa de metalurgist era manipulată de soacră și pentru că Smara „consimțise” la toate acele „tranzacții”, ci pentru că a descoperit „fisura”, faptul că Smara nu l-a iubit niciodată. În **Ispita**, arhitectul Tudor își hrănește ambițiile și orgoliul însurându-se cu Marcela, fiica unui potentat din provincie, care îi va „aranja” ascensiunea în piramidă profesională, dar căsnicia lui este fisurată din premise, copilul lor se va naște mort (realitate simbolică). Venirea, pe cînd se afla în concediu de odihnă la țară, în casa părintească, a fratelui său Mihai, acesta fiind însoțit de logodnica Florina, produce **ispita** întoarcerii la omul adevărat care a fost: arhitectul Tudor va alerga în grabă, la cîteva sute de kilometri, să vadă cum arată o minunată casă de cultură al cărei proiect a fost imaginat chiar de el pe cînd era studentul tatălui Florinei și logodnicul acesteia. Replica din final a Florinei, rostită în aceste condiții de ceas al doispnezecelea, are darul de a-l încorseta pe Tudor într-o dilemă dură: „Eu vreau să te fac să înțelegi că trebuie să iei totul de la început, de-acolo de unde s-a întrerupt firul vieții tale adevărate. Dacă te chem să vii acolo, la noi, la Piatra, nu te chem pentru ca să refacem noi cuplul, ci ca să-ți refaci tu viața ta, cît mai este cu putință. Smulge-te, Tudore, din mlaștina asta în care te afunzi mereu și mereu, și începe o nouă viață, fără formalisme și convenții, fără obligații meschine, fără tabieturi și chiar... fără funcții, Tudore. Numai tu, tu însuși, cu vocația ta, cu visele tale, pe care atîră oamenii le așteaptă, pentru că au atîta nevoie... Înțelegi ce-ți cer eu? De ce-am venit aici?”

În **Camera de hotel**, Valentin încearcă să-și recupereze soția, pe care, în urmă cu cîteva ani, o alungase de acasă, dar „refacerea” cuplului nu mai este posibilă. Timpul a adăugat un nou timbru celor două existențe, a apărut Paul, care o acceptă pe Silvia cu copil cu tot și luptă să o păstreze alături de el. Mitul „fisurii”, al imposibilei întoarceri la „pacea cea dintîi”, își păstrează perenitatea. Dar în camera de hotel, unde acțiunea se desfășoară alert, după legile imprevizibilității, participă la intrigă și Lola, cercetător la o stație meteorologică,

care poate însemna pentru Valentin una din soluțiile ieșirii din singurătate.

Recurs la Judecata de apoi este textul în care vom asista la o încercare de a produce o „fisură” în inelul unui cuplu de tineri îndrăgostiți; Eugenia este fiica profesorului universitar Manasia, comunist cu stagii în ilegalitate, în timp ce Dinu, proaspăt inginer chimist, are un tată cu un trecut politic compromis, de fost membru activ în mișcarea legionară, numărîndu-se, după preluarea puterii de către comuniști, printre componentii acelor răzlete bande înarmate din munți. Condamnat fiind chiar de Manasia, Florea apare, după ce și-a ispășit o lungă detenție, ca un geniu al răului. Dar apare, bineînțeles, la momentul potrivit. Nereușind, cu tot arsenalul de mijloace diabolice, să producă „fisura”, Florea se sinucide. Și în această partitură „apare” o stație meteorologică, dar simbolul ei alpin este insuficient desnat.

Trecătoarea, piesă datată, care nu se înscrie în problematica de mai sus (fiul unui pădurar „colecționează” soldați fugari sau rătăciți în timpul războiului, indiferent la naționalitatea acestora, adăpostindu-i și pe evrei și pe unguri și pe ruși și pe nemți și chiar pe români, este sensibilizat — și devine o conștiință activă — de către un tînăr comunist venit pentru a organiza — la nivelul respectivei regiuni — condițiile Revoluției de la 23 August 1944), nu reușește să treacă peste modelele — numeroase deja — ale motivului. Neajunsurile stilistice ale acestei partituri vin poate din absența originalității pretextului. De fapt, autorul nu este întotdeauna atent la rigoarea construcției dramatice, acceptînd inutile „burți” melodramatice într-un text de mare tensiune cum ar fi putut fi **Recurs la Judecata de apoi** (acumulările de fii legitimi și nelegitimi, povestea cu moștenirea din Argentina ș.a.). Și la nivelul replicii apar discontinuități, în defavoarea limbajului sobru, în linia Rebreanu, profesat cu dibăcie de Cubleşan. În schimb, sînt demne de remarcă notele incisive, reconfortante pentru cititor, ale personajelor care acționează în numele adevărului. Acestea sînt numeroase, depășesc stadiul aluziv, mai puțin important într-o dramaturgie angajată sub semnul etic. Vezi, de exemplu, Tudor, înfruntîndu-l pe omnipotentul său socru, într-un clocvent moment al „spălării rufelor”.

Constantin Cubleşan se adăugă, meritori, eșalonului de dramaturgi afirmați în ultimele aproape două decenii; volumul pe care l-am discutat ni-l prezintă „din mers”, pe un drum departe a fi epuizat ca resurse.

Paul TUTUNGIU